

Χάρτες αιχώρος

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΤΟΜΟΣ 2
VOLUME 2

ΤΕΥΧΟΣ 1
ISSUE 1

ΜΑΪΟΣ 2003
MAY 2003

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

ΚΟΚΚΩΣΗΣ ΧΑΡΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΓΟΥΣΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΜΠΕΡΙΑΤΟΣ ΗΛΙΑΣ

ΠΕΤΡΑΚΟΣ ΓΙΩΡΓΟΣ

ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- ΕΜΠ
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- ΕΜΠ
Γιαννακούρου Τζίνα	- ΥΠΕΧΩΔΕ
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσιμας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Δεμαθάς Ζαχαρίας	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- ΑΠΘ
Καρύδης Δημήτρης	- ΕΜΠ
Κοσμόπουλος Πάνος	- ΔΠΘ
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λόης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαντουβάλου Μαρία	- ΕΜΠ
Μελαχροινός Κώστας	- University of London, Queen Mary, UK
Μοδινός Μιχάλης	- Εθν. Κέντρο Περιβ. και Αειφ. Ανάπτυξης (ΕΚΠΙΑ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- University of Surrey, UK
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Universite de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Χαστάογλου Βίλμα	- ΑΠΘ

Διεύθυνση:

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας

και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ

Πεδίον Άρεως, 38334 ΒΟΛΟΣ

<http://www.prd.uth.gr/aeihoros> e-mail: aeihoros@prd.uth.gr

τηλ.: 24210 - 74456 fax: 24210 - 74380

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Επιστημονικό Περιοδικό

αειχώρος

Επιμέλεια έκδοσης : Άννα Σαμαρίνα - Παναγιώτης Πανταζής
Layout : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας
Σχεδιασμός εξωφύλλου : Γιώργος Παρασκευάς
Εκτύπωση : Αλέκος Ξουράφας
Κεντρική διάθεση : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Περιεχόμενα

	Εισαγωγή	4
	Λαμπριανίδης Λ.	6
Τοπικά προϊόντα ως μέσο για την υποβοήθηση της ανάπτυξης των λιγότερο αναπτυγμένων περιοχών της ευρωπαϊκής υπαίθρου	Μηριασούλη Ε.	36
Τα "κοινά" - πόροι συλλογικής ιδιοκτησίας και συλλογικής ευθύνης: έννοιες, προβλήματα και το ζήτημα της διαχείρισής τους	Μπεριάτος Η.	58
Σχεδιασμός και διαχείριση προστατευομένων περιοχών στην Ελλάδα: θεσμικές εξελίξεις, προβλήματα και προοπτικές	Ψυχάρης Ι., Γεωργίου Γ.	90
Το δημοσιονομικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τη διεύρυνση και οι επιπτώσεις του στην περιφερειακή συνοχή	Λιαργκόβας Π., Γιαννιάς Δ. και Φωτόπουλος Γ.	114
Συγκλίσεις και αποκλίσεις της ποιότητας ζωής στην Ελλάδα: 1960-2000	Γαβρήλου Ε., Μπουρδάκης Β.,	130
Cube II - Hypercube: Η Νοηματική Ανασυγκρότηση του Χώρου: ο επαναπροσδιορισμός των "Αρχιτεκτονικών Σταθερών" και των Πρωταρχικών Δομών "Σωματικής Εμπειρίας"		
	ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
	Στεφάνου Ι., Μιχάλαϊνα Ε.	146
Σχολιασμός στη Λευκή Βίβλο για την ενέργεια: η συμπληρωματικότητα τριών φαινομενικά αντικρουόμενων στόχων	Χατζηθεοδωρίδης Φ., Καζάκη Σ. και Πογιαρίδης Η.	160
Η Εφαρμογή των Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου στα Ελληνικά Νησιά		
	ΚΡΙΤΙΚΕΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ	
	Κάρκα Ε.	182
William Lafferty - James Meadowcroft (επ.), Implementing Sustainable Development Strategies and Initiatives in High Consumption Societies		
	ΑΠΟΨΕΙΣ	198
Συνέντευξη με τον Louis Albrechts		200
Συνέντευξη με την Patsy Healey		206
Συνέντευξη με τον Ernest Alexander		216
Συνέντευξη με την Rachele Alterman		226
Συνέντευξη με τον Hans Mastop		234

Συνέντευξη με τον *Hans Mastop* Καθηγητή στο Πανεπιστήμιο Nijmegen (Ολλανδία)

"...Πιστεύω ότι οι πολεοδόμοι-χωροτάκτες θα πρέπει να εκπαιδεύονται ώστε να μπορούν να κάνουν κατανοητά τα μερικές φορές ασαφή ή μεγαλόπνοα προβλήματα ανεξάρτητα από το αν είναι ένα γενικό πρόβλημα της κοινωνίας ή μίας μικρής ομάδας...."

(H. Mastop)

Δέφνερ: Υπάρχει κρίση εμπιστοσύνης στο σχεδιασμό ως αποτέλεσμα του μειωμένου ρόλου του κράτους και της αυξανόμενης έμφασης στην αγορά; Ποιος είναι ο ρόλος του πολεοδόμου-χωροτάκτη στο πλαίσιο αυτό;

Mastop: Δεν θα μιλούσα για κρίση, αλλά για μεγάλες αλλαγές. Θα αναφερθώ στη στην οπτική γωνία των Ολλανδών έχοντας μία πολιτική σκοπιά στο θέμα. Η Ολλανδία ήταν πάντα θετική προς το σχεδιασμό. Η νέα κυβέρνηση υποστηρίζει ότι δεν χρειαζόμαστε ένα πέμπτο εθνικό σχέδιο, αλλά ο σχεδιασμός θα πρέπει να επιστρέψει σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο και αυτό να σχετίζεται με τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό (μέρος του κοινωνικού σχεδιασμού) και άλλες μορφές σχεδιασμού. Στη Βρετανία υπήρξε μία επανεμφάνιση του στρατηγικού σχεδιασμού μετά τη Θάτσερ. Είναι πιθανό ο σχεδιασμός να αποκτήσει ένα νέο ρόλο με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: ολοκλήρωση, ισορροπία συμφερόντων, μακροπρόθεσμες επιπτώσεις των αποφάσεων. Η ερώτηση είναι: σχεδιασμός σε ποιο θεσμικό επίπεδο; Ποιος ασχολείται με τον σχεδιασμό;

Ο ρόλος του κανονιστικού σχεδιασμού μειώνεται και η έμφαση μετατοπίζεται στο σχεδιασμό παρεμβάσεων (project planning).

Δέφνερ: Υπάρχουν ενδείξεις ότι οι σύγχρονοι δρώντες οι οποίοι παίζουν σημαντικό ρόλο στη χωρική ανάπτυξη, βρίσκονται, και συχνά λειτουργούν, έξω από επίσημες δομές και σχέδια; Πώς επηρεάζουν αυτές οι εξελίξεις τον σχεδιασμό;

Mastop: Η σύγχρονη αντίληψη είναι ότι η απάντηση σε ένα πρόβλημα σχεδιασμού δεν είναι η δημιουργία νέων υπουργείων και θεσμικών οργάνων.

Κοκκώσης: Όλο και περισσότερο παρατηρούμε ότι ενώ οι παραδοσιακοί μηχανισμοί του σχεδιασμού (όπως ο σχεδιασμός χρήσεων γης κ.ά.) έχουν φθίνοντα ρόλο, δημιουργούνται νέες πλατφόρμες (πλαίσια σχεδιασμού) όπως η διαχείριση παράκτιων περιοχών ή ο τουριστικός σχεδιασμός. Επιπλέον αυτά εμφανίζονται στο επίπεδο της Ε.Ε., ή σε περιφερειακό επίπεδο, όπου πόλεις ή περιφέρειες θέλοντας να αυξήσουν την ανταγωνιστικότητα τους διαμορφώνουν πλατφόρμες πολιτικών στις οποίες ο σχεδιασμός μπορεί να έχει κεντρικό ρόλο. Παρόλο που υπάρχει μεγάλη διάβρωση του παραδοσιακού μηχανισμού για τη δημιουργία σχεδίων, υπάρχει πληθώρα ευκαιριών. Η ερώτηση είναι κατά πόσο υπάρχει ανάγκη για τη δημιουργία ενός συστήματος συντονισμού που θα αναγνωρίσει τις σχέσεις ανάμεσα στις διάφορες σχεδιαστικές πλατφόρμες και ποιος θα πρέπει να είναι υπεύθυνος για αυτό.

Mastop: Όταν ήμουν στο Mc Grafts στην Ολλανδία, συνήθιζα να λέω στους φοιτητές μου ότι κάθε σύστημα οργάνωσης αποτελεί την απάντηση σε ένα πρόβλημα του χθες. Με αυτή την έννοια τα συστήματά μας που αναπτύχθηκαν στις δεκαετίες του '60 και του '70 είναι απαντήσεις σε προβλήματα που υπήρχαν το '50 και το '60. Άρα είναι λογικό ότι ο σχεδιασμός που θα έχει να κάνει με το μέλλον θα εφεύρει τη δική του οργάνωση. Εάν εξετάσουμε την περίπτωση της Ολλανδίας για τα τελευταία 20-30 χρόνια, και παράλληλα εξετάσουμε και τι συμβαίνει σε Ευρωπαϊκό επίπεδο θα παρατηρήσουμε ότι γίνεται προσπάθεια να συνυπάρξουν τα δύο συστήματα και αυτό χρειάζεται κάποιο συντονισμό, ή σε άλλες περιπτώσεις αναγνωρίζεται η ανυπαρξία συστήματος και η ανάγκη δημιουργίας του. Άρα κάθε σχεδιαστική περίπτωση χρειάζεται κάποιο οργανωμένο σύστημα, το οποίο για μένα σημαίνει ότι όταν έχουμε ένα λεπτομερές σύστημα θεσμών, αυτό θα μπορεί να αντιμετωπίσει λίγο πολύ τυποποιημένα προβλήματα. Εάν ο σχεδιασμός θέλει πραγματικά να απευθύνεται στο μέλλον θα πρέπει να επανεφεύρει νέες πλατφόρμες, νέους μηχανισμούς, νέες αρένες, να βρει νέους τρόπους ορισμού των προβλημάτων και συμμετέχοντες για να ασχοληθούν με αυτά. Άρα είναι επόμενο ότι αυτό που πραγματικά έχει σημασία όταν καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε νέα προβλήματα είναι να δημιουργήσουμε μία νέα οργάνωση και μηχανισμούς αντιμετώπισης και τέλος, αυτό που βλέπουμε όλο και περισσότερο να συμβαίνει, "νέους" πολεοδόμους-χωροτάκτες.

Άρα ο ρόλος του κράτους μειώνεται, δεν πιστεύουμε πλέον ότι το κράτος μπορεί να κάνει τα πάντα. Το ίδιο το κράτος έχει αρχίσει να απευθύνεται σε άλλους φορείς να διαδραμα-

τίσουν το ρόλο τους, έτσι έχουμε νέους δρώντες και τότε παρουσιάζεται το δίλημμα της ιδιωτικοποίησης. Πιστεύω ότι στα επόμενα 10 με 20 χρόνια θα υπάρχουν και άλλοι νέοι δρώντες και ίσως ο ρόλος του κράτους να ενισχυθεί ξανά. Αυτή τη στιγμή στην Ολλανδία έχουμε εκλογές και έχουμε μία τρομακτική στροφή προς τη δεξιά και ένα εντελώς νέο κόμμα που συγκέντρωσε πάνω από το 30% το οποίο θα μειώσει σημαντικά τον αριθμό των εργαζομένων δημοσίων υπαλλήλων. Στην Ολλανδία είχαμε πιέσεις για ιδιωτικοποίηση αλλά εξετάζοντας άλλα παραδείγματα σε άλλες χώρες η διαφωνία εστιάζεται στο ερώτημα εάν θα πρέπει να είναι πρωτεύων ο ρόλος του κράτους, με οποιοδήποτε τρόπο, (π.χ. στην εκπαίδευση, στον σχεδιασμό, στο περιβάλλον κ.λπ.) ή μπορεί να τα χειριστεί επαρκώς αυτά τα ζητήματα ο ιδιωτικός τομέας.

Κοκκώσης: Είναι ενδιαφέρον ότι εάν εξετάσει κανείς τα όρια του σχεδιασμού, τα δύο συστήματα που έρχονται σε επαφή, έρχονται σε σύγκρουση εκτός εάν το ένα από τα δύο λείπει. Η ΕΕ π.χ. αποφασίζει για την αναμόρφωση της ΚΑΠ και ξαφνικά ανακύπτει μία πολιτική για τον αγροτικό χώρο (ότι και αν σημαίνει αυτό) αλλά και μηχανισμοί για να υλοποιηθεί.

Mastop: Πιστεύω ότι υπάρχει μία σημαντική εξέλιξη. Πριν από 20 χρόνια η συνηθισμένη απάντηση στην Ολλανδία θα ήταν ότι θα πρέπει να δημιουργηθούν νέοι νόμοι, νέοι κυβερνητικοί θεσμοί για να αντιμετωπίσουν το θέμα. Σήμερα η απάντηση είναι ότι θα πρέπει να αναζητηθεί αντίστοιχη εμπειρία αλλού και αν χρειαστεί να δημιουργηθούν νόμοι ή δομές. Νομίζω ότι αποτελεί μεγάλη εξέλιξη το γεγονός ότι η λύση στα προβλήματα του σχεδιασμού δεν είναι εξ' ορισμού η δημιουργία ενός νέου οργανισμού.

Κοκκώσης: Εννοείτε λιγότερο κανονιστική και περισσότερο εμπειρική διαδικασία.

Mastop: Παρατηρείται εξέλιξη και κατά τη διαδικασία επινόησης της νέας πλατφόρμας, αρένας και δεν είναι βέβαιο ότι αυτές θα συνεχίσουν υπάρχουν για τα επόμενα πέντε ή δέκα χρόνια.

Κοκκώσης: Το γεγονός ότι τα πράγματα και οι καταστάσεις αλλάζουν πολύ γρήγορα αποτελεί ένα άλλο πρόβλημα.

Mastop: Θα πρέπει να αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα, να προσπαθήσουμε να προσδιορίσουμε την παρέμβαση, να την υλοποιήσουμε και μετά να δούμε τι χρειάζεται να γίνει περαιτέρω. Ενώ ο κλασικός τρόπος είναι η δημιουργία ενός νόμου και θεσμών. Αυτό πιστεύω ότι αποτελεί και την αλλαγή.

Δέφνερ: Στο πλαίσιο αυτό ποιος είναι ο ρόλος της θεωρίας;

Mastop: Πιστεύω ότι η θεωρία μπορεί να συμβάλλει σε μία διαφορετική οπτική της πρακτικής. Οι κοινωνίες μας γίνονται όλο και περισσότερο σύνθετες στο να αποδειχτούν ότι η κυβέρνηση δεν είναι ο μοναδικός μεγάλος παίκτης στο πεδίο και δεχόμαστε ότι υπάρχουν και άλλοι παίκτες αλλά πρέπει να βρούμε ευέλικτους τρόπους αντιμετώπισης. Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορεί να βασιζόμαστε πάντα στον κλασσικό νομικό τρόπο επίλυσης προβλημάτων. Τουλάχιστον στην Ολλανδία υπάρχει ένας νομικός τρόπος επίλυσης προβλημάτων: η πρώτη απάντηση είναι ότι θα πρέπει σίγουρα να υπάρχει κάποιος νόμος και η δεύτερη ότι χρειάζονται πολλοί δημόσιοι υπάλληλοι να ασχοληθούν με το πρόβλημα και "εμείς ως κυβέρνηση" θα αντιμετωπίσουμε το πρόβλημα την κοινωνίας. Εάν εξετάσουμε ένα πρόβλημα με τη βοήθεια της θεωρίας για τον σχεδιασμό, νομίζω ότι μπορούμε να το κάνουμε κατανοητό και να εξηγήσουμε στους φοιτητές τα προτερήματα μίας τέτοιας προσέγγισης. Ο εθνικός οργανισμός σχεδιασμού στην Ολλανδία τείνει προς μία προσέγγιση περισσότερο κατά περίπτωση και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην γνωρίζει κάποιος τι έγινε στη δεκαετία του 60 και τους λόγους για τους οποίους αναπτύχθηκε το περιφερειακό σύστημα σχεδιασμού στη δεκαετία του 70 και αυτή τη στιγμή υπάρχουν προβλήματα που δεν λύνονται γιατί έχουμε ξεχάσει τις απαντήσεις της δεκαετίας του 70 και τους λόγους όπου αυτές απέτυχαν.

Κοκκώσης: Τελικά χρειαζόμαστε στρατηγική. Χρειαζόμαστε ένα μηχανισμό συντονισμού ή ένα μηχανισμό επίλυσης των θεμάτων ή θα πρέπει να αφήσουμε το σύστημα να τα ξεκαθαρίσει όλα. Θα έπρεπε να πιστεύουμε στη θεωρία του χάους με την έννοια ότι εμείς δημιουργούμε δομές, τις αφήνουμε να συναγωνιστούν και ξαφνικά κάτι προκύπτει που θα επιβάλει κάποια μορφή τάξης και θα συνεχίσει η διαδικασία. Υπάρχει χώρος για έναν κεντρικό μηχανισμό καθοδήγησης;

Mastop: Νομίζω ότι αυτό το κενό έχει μειωθεί ή συνεχώς μειώνεται.

Κοκκώσης: Πιστεύουμε τότε στη δυνατότητα του συστήματος να ρυθμιστεί από μόνο του.

Mastop: Νομίζω ότι το πιστεύουμε περισσότερο από ότι το πιστεύαμε πριν από 20 χρόνια αλλά κατά τη γνώμη μου σε 10 χρόνια θα ανακαλύψουμε ότι αυτό δημιουργεί νέα προβλήματα και θα στραφούμε προς κάτι πιο παγκοσμιοποιημένο όπως μία παγκόσμια στρατηγική. Νομίζω ότι η ακμή της ολοκληρωμένης σχεδιαστικής προσέγγισης την οποία προσπαθήσαμε να αναπτύξουμε στην Ολλανδία την δεκαετία του 70, έχει περάσει και δεν θα πρέπει να προσπαθήσουμε να την επανεφεύρουμε, όπως έγινε στην Ολλανδία, τη Γερμανία και άλλες χώρες. Το ίδιο συνέβη και με τα περιβαλλοντικά σχέδια όπου επανέφεραν αυτά που συνέβαιναν στον χωρικό σχεδιασμό στη δεκαετία του 60 και αναγκάστηκαν να αντιμετωπίσουν τα ίδια προβλήματα γιατί ως κοινωνία, δεν μαθαίνουμε από το παρελθόν μας.

Δέφνερ: Υπάρχουν σήμερα ή στο πρόσφατο παρελθόν καινοτόμες ιδέες και πρακτικές στο σχεδιασμό που θα μπορούσαν να μας οδηγήσουν στο μέλλον;

Mastop: Αυτό που νιώθω κοιτώντας τη δουλειά της Patsy Healey ή του Andrea Faludi η οποία είναι και σύμφωνα με τις πρόσφατες εξελίξεις στην Ε.Ε., ή όταν κοιτάω το νέο σύστημα, νομίζω ότι υπάρχουν πολλά που θα μπορούσε να μάθει κανείς από αυτά όχι με την έννοια ότι δείχνουν τη σωστή κατεύθυνση αλλά επειδή μας βοηθούν να καταλάβουμε τι συμβαίνει, γιατί συμβαίνει, και κατά πόσο μπορούμε να περιμένουμε να συμβεί παντού. Δεν πιστεύω ότι αυτή τη στιγμή ο σχεδιασμός έχει τις απαντήσεις, νομίζω ότι θέτει τα ερωτήματα και όταν μου ζητούν τις λύσεις, απαντάω ότι η επιστήμη είναι πάντα ένα βήμα πίσω. Μπορώ να σκεφτώ κάποια πράγματα αλλά τα πραγματικά προβλήματα πρέπει να είναι παρόντα και θα πρέπει να τα αντιμετωπίσει κανείς και όπως ανέφερα νωρίτερα, εάν προκύψει ένα πραγματικά νέο θέμα οι υπάρχουσες απαντήσεις δεν μπορούν να δώσουν λύση και θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα νέο δίκτυο, νέα αρένα και συχνά νέοι θεσμοί. Για το λόγο αυτό δεν πιστεύω ότι οι επιστήμη, οι πολεοδόμοι-χωροτάκτες μπορούν να είναι ένα βήμα μπροστά, στις περισσότερες περιπτώσεις είναι ένα βήμα πίσω.

Κοκκώσης: Θα πρέπει ο νέος πολεοδόμος-χωροτάκτης να είναι διαμεσολαβητής και καινοτόμος;

Mastop: Πιστεύω πως ναι. Πιστεύω ότι οι πολεοδόμοι-χωροτάκτες θα πρέπει να εκπαιδεύονται ώστε να μπορούν να κάνουν κατανοητά μερικές φορές ασαφή ή μεγαλόπνοα προβλήματα ανεξάρτητα από το αν είναι ένα γενικό πρόβλημα της κοινωνίας ή μίας μικρής ομάδας. Θα επιστρατεύσουν τη θεωρία για να το ονομάσουν και να το ορίσουν και για να είναι σε θέση να οργανώσουν κάποιου είδους συνεργασία μεταξύ της κυβέρνησης, ιδιωτικών φορέων και τοπικής κοινωνίας για την αντιμετώπιση του προβλήματος.

Κοκκώσης: Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω για τον χρόνο που μας διαθέσατε και για τις πολύ ενδιαφέρουσες απόψεις.

